

INVENTAIRE ARCHEOLOGIQUE

Een 7-tal jaren geleden beloofden wij aan onze lezers dat wij de voornaamste fiches uit de "Inventaire Archéologique" terug zouden publiceren in "Ghendtsche Tydinghen", 't zij een ongewijzigde overname (met uitzondering van de spelling) van de minderheid der fiches die destijds in het Vlaams opgesteld werden, 't zij een zo exact mogelijke vertaling van de overgrote meerderheid der originele franstalige fiches.

Wij hebben toen enkele van deze fiches gepubliceerd, o.m. over de Draak, de Man van het Belfort, het Eerste Zegel van Gent, de Stadsrekeningen en enkele anderen.

Door diverse redenen verwaterde dit initiatief en kwamen wij dus onze belofte niet na. Wij wensen dit goed te maken en het ligt in onze bedoeling daar opnieuw mede te beginnen. Wij zullen proberen in ieder nummer van Gh. T. minstens één fiche te publiceren.

Ter intentie van de vele honderden leden die sedert 1974 aansloten

bij onze Kring en om het geheugen op te frissen van onze oudere leden, laten wij hier het artikeltje volgen dat onze penningmeester André Verbeke toen schreef onder de titel :

NADERE KENNISMAKING

Bij het stellen van vragen door onze leden valt het op dat er iets hapert aan hun kennis van de basisliteratuur en de standaardwerken betreffende de geschiedenis en de heemkunde van Gent.

Het is dan ook onze plicht menen wij onze leden hierover wat meer in te lichten.

Laten we beginnen met een spijtig genoeg onvoltooid gebleven werk dat heden zo goed als onvindbaar geworden is, nl. de "Inventaire Archéologique de Gand - Catalogue descriptif et illustré des monuments, oeuvres d'art et documents antérieurs à 1830, publié par la Société d'Histoire et d'Archéologie de Gand".

De bijtitel dekt volledig en juist het opzet van de met name genoemde maatschappij die het ontwerp en de uitvoering in handen had. Het initiatief hiertoe werd genomen door Paul Bergmans en Armand Heins in zitting van 8 december 1896. In zitting van 6 januari 1897 werd er besloten tot het uitgeven van de Inventaire volgens de door beide heren voorgesteld model.

De Inventaire werd uitgegeven in 57 afleveringen waarvan 2 met inhoudstafel. Elke aflevering bevatte 10 losse bladen (fiches) gevat in een kaft waarop de inhoudstafel van de aflevering op voorkwam, alsmede andere nuttige inlichtingen. In het totaal werden er dus 570 fiches uitgegeven en 2 inhoudstafels telkens na 20 afleveringen. Nu en dan werden er volledigheidshalve in een aflevering katerns bijgevoegd met bibliografie betreffende Gent en verschenen in vreemde tijdschriften. Dit laatste viel ook in het opzet van de Inventaire.

In principie bevatte elke fiche één onderwerp. Nochtans waren er nu en dan wel twee of meer fiches nodig om een volledige beschrijving te kunnen geven.

De eerste aflevering verscheen in april 1897 en de laatste in maart 1915.

Door oorlogsomstandigheden ging dit prachtwerk ter ziele en door de naoorlogse toestanden werd de draad niet meer heropgenomen. De Inventaire werd volledig opgemaakt en gedrukt door het Huis N.

Heins in de Brabantdam. Het grootste aandeel van dit monumentaal werk heeft zonder twijfel Armand Heins geleverd. Elke fiche bevatte naast de beschrijving, een afbeelding van het onderwerp in kwestie.

De illustraties waren ofwel een tekening van de hand van A. Heins (en dit in zeer groot aantal), ofwel een simili-cliché naar een foto van een of ander Gents fotograaf. Het einde van het artikel bevatte, indien

voorhanden, een beknopte bibliografie betreffende het onderwerp. Elk artikel was gedagtekend en elke fiche was genummerd, maar enkel vanaf fiche nr. 101. De honderd eerste zijn dus ongenummerd. Nochtans kan daar een nummer aan gegeven worden aangezien de inhoudstafel per aflevering de doorlopende nummering aangeeft. Tenslotte dient vermeld dat het overgrote aantal van de fiches in de franse taal werden opgesteld. Enkele werden in het nederlands geschreven en de auteurs hiervan waren Julius Vuylsteke, Alfons van Werveke, Paul Fredericq en Adolf de Ceuleneer.

De grootste leveranciers van bijdragen waren Paul Bergmans, E. Coppieters, Stochove, A. Heins, L. Maeterlinck, L. Van Biesbroeck, V. van der Haeghen en H. Van Duyse, met als recordhouder Armand Heins met 118 bijdragen zonder rekening te houden met zijn illustraties. De behandelde onderwerpen gingen over burgerlijke, militaire en kerkelijke bouwkunst, schilder- en beeldhouwkunst, edelsmeedkunst, koperwerk, ijzersmeedwerk, tin, lood, aardewerk, meubelen, glasramen, tapijtwerk, brodeerwerk, kostumes, lederwerk, wapens, muziekinstrumenten, klokken, munten en medailles, zegels, opschriften, charters, handschriften, miniatures, drukwerken, boekbindwerk.

HET RABOT

In aansluiting daarmee publiceren wij in het huidig nummer 2 fiches over het Rabot : de eerste over het gebouw zelf, de tweede over de inscriptie.

Op 21 oktober 1897 stelde Prosper Claeys, in de rubriek "Militaire Constructies", de volgende fiche op :

Het fortje, gekend onder de naam van "Rabot" vanwege zijn ligging op een sluis, werd gebouwd om dit deel van de vestingen te verdedigen waar, bij de belegering van de stad Gent door Keizer Frederik III in 1488, de bestorming het hevigst was geweest.

De eerste steen van het "Rabot bachten walle" werd gelegd op 13 juni 1489 zoals de inscriptie in Vlaamse verzen, gebeiteld in twee stenen die ingevoegd zijn aan de buitenzijde van het gebouw, het ons leert, en aan hetwelk een speciale fiche in deze inventaris gewijd is.

Dit versterkt bouwwerk, gebouwd in Balegemse steen, bestaat uit twee dikke ronde torens verbonden door een rechthoekig gebouw dat hangt over de Lieve, en dat, bij middel van een valhekken toeliet het varen op deze waterloop te belemmeren.

De gebouwen bestaan uit een souterrain en een gewelfde benedenverdieping, daarboven zijn zolders.

Het dak van de torens is conisch; dat van het centraal gedeelte wordt

langs beide zijden gevormd door een trapgevel. De muren zijn doorboord door 35 schietgaten en 28 kleine venstertjes.

Het Rabot werd gerestaureerd in 1860; maar om de brug te verbreden heeft men het ongelukkig idee gehad een deel van de voorgevel van het hoofdgebouw weg te nemen. De waterloop die achter het Rabot liep werd gedempt in 1872. Het valt te betreuren dat men toen het onderste gedeelte van de constructies die in de grond bedolven zitten, niet heeft vrijgemaakt, zoals men komt te doen voor het Gravensteen. Zoals het nu bestaat, vormt dit verdedigingswerk een interessant specimen van de militaire architectuur van de XVe eeuw.

cf. *Messenger des Sciences historiques*, 1886, pp. 253-272.

INSCRIPTIE VAN HET RABOT

Op 6 september 1899 stelde E. Lacquet in de rubriek "Inscripties" de volgende fiche op :

Het Rabot (1) werd opgericht door de Gentenaars in 1489, als gevolg van de belegering van de stad door Keizer Frederik III en zijn zoon Maximiliaan.

Een inscriptie, in reliëf gebeiteld in twee blauwe stenen, geplaatst aan de buitenkant van het hoofdgebouw met trapgevel, herinnert er aan. Een speciale fiche zal een fac-similé geven van de twee stenen; hun staat van bewaring is perfect, en de vorm van de gothische letters is merkwaardig.

Ziehier een exacte transcriptie van de tekst waarin wij ons beperkt hebben tot het restitueren van de afgekapte lettertekens :

*Int jaer veertien hondert achtentachtentich mede
In wedemaent den vyfsten : Sacramentsdach claer
So slouch de roemssche keysere : voor Ghend de stede
In Everghem : ende lach er veertich daghen naer
De roemssche coninc : lach oec voor de stede daer
Bachten walle laecht plat doe : maer het viel ten besten
Binnen derden daghe : sach mer scoen eerdin vesten*

*Huut dien : als men neghenentachtentich seyde
In wedemaent dertiene : saterdach waerachtich
An dit weerc men doe : den eersten steen hier leyde
Bij den regierers : al doe in wette voordachtich
In meenyngghen : de stede tommemuerne crachtich
Naer den uutwysene : begonnen dees weercx present
In bescudde : den goeden insetene van Ghend.*

Tussen de twee inscripties bevindt zich een schild met de Gentse leeuw, gebeiteld in een witte steen.

Volgens een passage uit de stadsrekeningen, werd deze steen in 1490-1491 geschilderd en verguld door Jooris de schilder (2).

(1) Inventaire archéologique, fascicule III, N° 26 (notice de Mr. Pr. Claeys)

(2) Item betaelt Jooris de schildere van vergult ende ghestoffeert thebbene de leeu staende up tnieuwerc achter Sanderswalle naer tverclaers vander Cedulle XII sc. gr. - Stadsrekening, 1490-1491, fo 345 v)

NASCHRIFT

Wij laten hier enkele bijzonderheden volgen die onze lezers wellicht kunnen interesseren.

Algemeen wordt aanvaard dat het woord "Rabot" een vervorming is van het Franse woord "rabat", wat "sluis" betekent. (Naar de uitdrukking "rabattre les planches ou les vanes de l'écluse").

Zo iets ligt volledig in de lijn van de Gentse traditie. Ontelbare woorden die voor typisch Gents doorgaan zijn niet meer of niet minder dan vervormingen van de overeenstemmende Franse benaming.

Oude Gentenaars spreken nog van "De Drie Torekens" of van "De Torekens" wanneer zij het hebben over het Rabot.

Eens voltooid werd deze kleine vesting verhuurd aan particulieren.

De functie van sluismeester werd in aanbesteding gegeven.

Gedurende de Franse bezetting werd het Rabot "nationaal bezit" verklaard, samen met zo veel andere gebouwen. De Stad kreeg evenwel gelegenheid zijn eigen goed weer aan te kopen. Altijd plezant grootmoedige bezetters te hebben.

Het Rabot heeft in de loop der jaren talrijke bestemmingen gekend.

Van 1820 tot 1825 werd een deel ervan gebruikt als kruitmagazijn en niet zelden lag er meer dan 5.000 pond buskruit opgestapeld. Gelukkig heeft er nooit een verstrooide magazijnier een brandend sigarettenpeukje laten in vallen.

In 1830 werd er een ijskamer ingericht, een ander deel van het gebouw werd betrokken door een bureau van het Stadsoctrooi.

In 1918 liet de "Metall-Ankaufskommission der 4. Armee" zijn ogen vallen op de 2 onschuldige weerhaantjes met de wapens van Gent en Vlaanderen, die in 1489 gesmeed werden door Gislain de Bellemaekere. Conservator Alfons Van Werveke kon gelukkig het weghalen ervan verhinderen.

Merkwaardig is wel dat het Rabot dat aan de nederlaag van zijn grootvader en overgrootvader herinnerde en dus niet een zo vleierend symbool was voor Keizer Karel, op onverklaarbare wijze ontsnapte aan zijn maatregelen waardoor het gehele machtsapparaat van de Stad in 1540 getroffen werd. Hij liet het Rabot en zijn site ongeschonden. Was hij misschien getroffen door de charme van het ensemble, gelegen in de onmiddellijke nabijheid van zijn "geboortehuis" ? Wat er ook van zij, het zouden de fiere Gentenaars zelf zijn, die meer dan 4 eeuwen later, dit uniek stadsgezicht definitief zouden verminken.

H.C.

OVER SINT-MACARIUS. DE POPULAIRSTE ALLER GENTSE HEILIGEN

In Antiochië (1) zou op het einde van de 10de eeuw een "heilige Patriarch" gewoond hebben die Macarius heette. In het Grieks luidde die naam Macarios, een naam die kort geleden nog op ieders lippen lag. In welk jaar die Macarius een zoontje van zijn zuster of zwagerin boven de doopvont hield om het zijn eigen naam cadeau te doen, kunnen we niet zeggen. De heilige man ontfermde zich over het kind, nam het mee naar huis en voedde het op zoals alleen patriarchen dat kunnen doen. Kortom, de geestelijke goed bedeelde knaap, een "jonghelinck begaafd met een alder-scherpste verstand en verciert met den geest der wysheyt" bracht het nog piepjong (hoe piepjong?) tot onderdiaken, vervolgens tot diaken, uiteindelijk tot priester. Macarius senior zijn einde voelende naderen, duidde neeflief aan om hem op de patriarchale zetel op te volgen.

Het duurde niet lang, natuurlijk, of 's mans wens werd gerealiseerd : hij stierf en Macarius junior nam zonder dralen bezit van de vacant geworden heilige Stoel.

Lang wachtte junior niet om bij manier van spreken het ene mirakel na het ander uit zijn mouwen te schudden. En wenen dat hij deed, van 's morgens tot 's avonds zodat hij menig (zak) doek sijpende nat maakte. Een melaatse, getuige van zo'n uitzonderlijke godvruchtigheid, sprak tot zichzelf : "soo ick myn melaets lichaem strycken mocht met dese dwaele (dwijs), vol van die godtvruchtighe traenen..." (2) Natuurlijk werd de man stante pede zo gezond als een blik.

Hoelang Macarius de christenen en de ongelovigen – vooral deze laatsten – van zijn bovennatuurlijke kracht liet profiteren, weten we niet. Wel dat hij zich op een bepaald ogenblik geroepen achtte om de bis-